

NIKOLA PRIMORAC U ČAMCU PREKO ATLANTIKA

UDK 910.4:527,6

Prepis članka objavljenog u brošuri J.D. "Orsan" Dubrovnik 1933 - 1973, autora Ive Šiševića(?)

U našem pomorstvu ima vrlo zaslužnih ljudi koji su se istaknuli na različitim poljima pomorske djelatnosti i u njoj našli pravo mjesto. Među takve ubraja se i pomorski kapetan **Nikola Primorac**, koji je prije više od sto godina, i to malim čamcem od svega 6 m dužine preplovio Atlantski ocean iz Liverpoola u New York, i natrag. U taj izvanredni podvig čovjek jedva može vjerovati, ali to je bila stvarnost. On se pouzdao u svoju izdržljivost i znanje, te se dokazao svojim djelom kao jedan od najvještijih i najhrabrijih pomoraca.

Kapetan Nikola Primorac rođen je u Dubrovniku 27. srpnja 1840. od oca Iva, rodom iz Jašenice (Konavle) i majke Ane rođ. Nadramija iz Brgata. Ivo Primorac došao je u Dubrovnik kao dijete nakon pada Republike. Njegov otac izučio je pekarski zanat, a kasnije je otvorio prodavaonicu kruha i tjestenine. Budući da u ono doba u Dubrovniku nije bilo banke gdje bi ljudi ulagali svoju uštedevinu, kod, njega se pohranjivao novac uz proviziju, što je Primorcu donosilo priličnu zaradu. Tim je novcem kupovao kuće (imao ih je 17), od kojih je opet vukao rentu. Među ostalim štedišama bila je i sluškinja obitelji Saraka. Nju je nagovorio jedan član te obitelji da pridigne novac, jer nije na sigurnom mjestu. Za njom se povedu i ostale štediše pa u roku od tjedan dana, zbog velike potražnje novca, Ivo Primorac ostane bez ičega.

Njegova materijalna propast prisilila mu je sinove da traže kruha izvan Dubrovnika. Nikola Primorac u ranoj mladosti otisnuo se na more, položio zapovjednički ispit kapetana i plovio na jedrenjacima pod stranim zastavama.

Bila je jesen 1869. kad se kapetan Primorac našao u Liverpoolu. U kavanama gdje su se skupljali pomorci pričalo se i raspravljalo o raznim pomorskim pitanjima, podvizima pomoraca na jedrenjacima, pa tako i o veličini brodova kojim se plovilo. Jednom prilikom on je tvrdio da se može čamcem prijeći Atlantik. Riječ po riječ došlo je do oklade s jednim Englezom za tisuću funta sterlinga. Tako se u jednoj maloj liverpulskoj lučkoj kavani začeo jedan od najvećih pomorskih podviga prošlog stoljeća.

Engleske su novine opširno pisale o tome. Tako je londonski "Times" donio članak pod naslovom: "Nevjerojatna smjela ludost, nikad dosad još izvršena, može postati tragedija, ili trijumf".

Kapetan Nikola Primorac dao se na posao. Trebalo je naći plovilo kojim bi pošao na putovanje. Tragajući tako naišao je na spašeni čamac kitolovca "Breeze", koji je u studenom nastradao u Irskom moru, i kupio ga. Dužina mu je bila 6,09 m, širina 1,82, a dubok 0,86 m. Primorac odmah pristupi potrebnim radovima te prilagodi čamac za svojim potrebama. Sagrađio je palubu nakojoj je bila relativno udobna kabina. Tu su još bila dva jarbola i na pramcu kosnik, a jedra je sašio sam. Osim sošnih jedara na prednjem jarbolu imao je križno jedro. Najzanimljivija bila je vjetrenjača na pojačanom krmenom jarbolu, a služila je za pokretanje čamca u vrijeme tišine. Nabavio je potrebne navigacijske instrumente i opskrbio se hranom. Kad je sve bilo gotovo, dao je čamcu ime "The City of Ragusa", što znači "Grad Dubrovnik".

Na koncu se kapetan Primorac obratio tadašnjem austrougarskom konzulu može li izviti austrijsku zastavu, ali on nije mogao shvatiti upuštanje u tako težak pothvat i zbog toga je odugovlačio s odobrenjem. Primorcu su tad engleske vlasti, jedva dočekavši, izdale mu dozvolu isplovljenja pod engleskom zastavom. Primorac je uzalud tražio barem jednog člana posade da mu bude u pomoći.

Kad su sve pripreme bile gotove "The City of Ragusa" otplovio je 2. lipnja 1870. Svečano ga je ispratilo i pozdravilo mnoštvo radoznalih građana. Bili su prisutni gradski oci, a nisu izostali ni predstavnici štampe. Svi su željeli prisustvovati neobičnom isplovljenju. Pred sam odlazak Primorac je našao mornara Buckleya u potpuno pijanom stanju i ukrcao ga u čamac. Treći član posade bio je pas Boswain, "fudlander". Kad je čamac već bio na pučini, mornar se otrijeznio. U početku nije vjerovao gdje se nalazi. Mislio je da sanja, ali kad se uvjerio u zbilju, počeo je moliti i preklinjati da ga iskrci. Čak mu je obećao naći zamjenu. Kad su pristali u irskoj luci Queenstownu, Buckley je održao riječ i našao Nizozemca E. R. W. Haytera. Bio je sretan što je ostao na kraju.

Putovanje preko Atlantika trajalo je 92 dana. Prva dva dana plovidbe imali su lijepo vrijeme. Treći dan Atlantik se razbjesnio svom snagom. Čamac se hrvao i odolijevao oluji. U toj neprilici, snalažljivi Primorac skinuo je jedra i pomagao se tzv. olujnim sidrom, pričvršćenim na konopcu dugom 25 - 30 m i privezanom za pramac. Tako je "The City of Ragusa" svojim pramcem stalno dočekivao i cijepao nadošle valove, koji su prekrivali čamac i tako se održavao pravac u smjeru vjetera, da valovi ne okrenu poprijeko. Za to vrijeme oba pomorca i kapetanov pas nalazili su se zatvoreni u kabini. Kad bi se more stišalo, tad bi kapetan Primorac i njegov pomoćnik izišli iz kabine, razapeli ponovno jedra i usmjerili pramac prema odredištu. Na tom teškom i nesigurnom putu pas Boswain u jednoj je olujnoj noći nesretno završio u valovima Atlantika.

Engleske i američke pomorske vlasti preporučile su svim brodovima koji su se u ono vrijeme našli na sjevernom Atlantiku da pomognu čamcu "The City of Ragusa" u slučaju potrebe.

Ispred New Foundlanda Primorac se susreo s američkim ribarskim skunerom "Emma L. Rich". Na pitanje je li im nešto potrebno, odgovorili su da im ništa ne treba. O tom susretu kapetan američkog broda javio je u Boston, što su novinari objavili. Tako je javnost doznala o uspješnom prelasku Atlantiku i s velikim je nestrpljenjem očekivala dolazak smionih pomoraca.

Nakon dvadeset i dva dana uzbudljive i potresne pomorske drame u sjevernom Atlantiku doživjeli su još dvije oluje. Na koncu "The City of Ragusa" 8. rujna 1870. stigao je u Boston, a odakle u New York.

U Americi je te hrabre i neustrašive pomorce svečano dočekalo mnoštvo ljudi. Još veće je iznenađenje

bilo kad je kapetan Primorac izjavio da se istim putem vraća po okladu.

Nakon dvadeset dana odmora u New Yorku, "The City of Ragusa" nanovo je preplodio Atlantik. Na povratku su bili povoljni vjetrovi, tako da su za nepunih 38 dana stigli u polaznu luku.

Kad su liverpulske signalne stanice ugledale čamac "The City of Ragusa", u susret su im pošli remorkeri i mnogi lučki brodovi, koji su ih pratili do пристаниšta.

Gradani Liverpoola, oduševljeni uspjehom odvažnih pomoraca, priredili su im veličanstveni doček. Kad se "The City of Ragusa" privezao u luci, Primorac i pratilac stupiše na obalu, gdje su ih dočekale već tisuće ljudi.

Tadašnja kraljica Viktorija poslala im je tople čestitke i bogato je nadarila Nikolu Primorca i njegova pratioca.

U Liverpoolu je izišla brošura o kapetanu Primorcu i njegovu putovanju u čamcu preko Atlantika. "The City of Ragusa" dobio je počasno mjesto u liverpulskom muzeju i ostao tamo sve do II. svjetskog rata, kad je grad Liverpool bio bombardiran, a s njime i muzej.

IZVORI

1. Matica rođenih u gradu Dubrovniku
2. Kazivanje kapetana Iva Primorca
3. Dubrovčanin u barci preko oceana, "Dubrava 22, Dubrovnik 1935, 13.
4. B. Tarana, U čamcu preko Atlantika i natrag, "Naše more" 3 - 4, Dubrovnik 1962, 123-124.
5. Podaci preuzeti od National Maritime Museum, London

Rukopis primljen: 09. 09. 1992.

